



Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Óvodapedagógus Szak

Laikus nevelési nézetek

A gyermeki dacosságra adott szülői reakciók vizsgálata

Belső konzulens: Podráczky Judit Phd

Tanszékvezető, Egyetemi docens

Készítette: Máté-Kerecsenyi Kíra Katalin

ITKFBI

Levelező tagozat

Intézet/Tanszék: Neveléstudományi tanszék

Kaposvár

2023

Tartalom

1. Témaválasztás indoklása	3
2. Elméleti megalapozás	4
2.1 Nevelés fogalmi megközelítése	4
2.2 Professzionális nevelés	5
2.3 Laikus nevelés	5
2.4 Nevelői attitűdök	6
2.5 A család	7
2.6 Nevelési stílusok	9
2.7 Jutalmazás	10
2.8 Büntetés	11
2.9 Nehéz helyzetek a gyermeknevelésben	12
3. A kutatás kérdései, módszere és körülményei	15
3.1 Kutatási kérdések	15
3.2 Strukturált interjú	16
3.3 A kutatás típusa	16
3.4 A kutatás módszere és körülményei	16
4. Az interjúk feldolgozásának főbb csomópontjai	17
4.1 Intergenerációs mintakövetés	17
4.2 Egyetértés a gyermekneveléssel kapcsolatos kérdésekben	19
4.3 A gyermeki akarat megnyilvánulásaira adott reakciók	21
4.4 A szülői tehetetlenség-érzés helyzetei	21
4.5 A dacosság szülői megítélése	23
4.6 A szülők által alkalmazott fegyelmezési módok	26
4.7 Változások a gyermeknevelésről való gondolkodásban	28
5. Összefoglalás	30
6. Irodalomjegyzék	31
7. Melléklet	32
7.1 Kutatási kérdések	32
7.2 Interjú kérdések	32
7.3 Nyilatkozat	34

1. Témaválasztás indoklása

Az általam választott téma a laikus nevelési nézetek vizsgálata azon belül is a dackorszak nehézségeinek feltárása a szülők és a gyermekek szemszögéből, továbbá az életkori sajátosságokra adott reakciók feltérképezése.

A régebbi korokban az azonos kultúrában élő közösségek, hasonlóan vélekedtek a gyermeknevelésről. Azonos nézeteket vallottak, mondhatni megegyező módon kezeltek bizonyos helyzeteket a gyermekneveléssel kapcsolatban. Észrevételem alapján az elmúlt pár évtizedben kezdett egyre szerteágazóbbá válni egyes családok hozzáállása a gyermekneveléshez és kezdték el a nevelést a gyermekek igényei szerint, személyre szabottan átformálni. Egyre sokszínűbb nézetek mentén haladnak a szülők a gyermeknevelés terén. Ezen észrevételezésem okán gondolom úgy, hogy érdemes mélyebben érinteni ezt a témát. Feltételezésem szerint nagyban befolyásoló tényező ebben az, hogy egyre több forrásból tudnak a szülők informálódni. Az internet megjelenésével és az okostelefonok elterjedésével széles körben bárki számára egy kattintással elérhetővé válnak internetes cikkek, blogok, amelyeket be tudnak építeni a hétköznapijaikba a gyermeknevelés tekintetében, továbbá egyre több szakirodalom áll rendelkezésünkre. A régebbi korokban, ha tanácsra volt szüksége egy szülőnek a gyermekneveléssel kapcsolatban azt családtagjaitól vagy a védőnőtől volt lehetősége kapni, illetve a saját környezetéből vett tapasztalatokat tudta beépíteni az nevelési gyakorlatába. Habár úgy tűnik, hogy sokkal egyszerűbb a szülők dolga, hiszen rengeteg forrás áll rendelkezésre, mégis az látszik, hogy ez nem könnyíti meg a szülők helyzetét, hanem igencsak megnehezíti a tájékozódást.

Úgy vélem, hogy a kutatásom eredményét majd be tudom építeni a pedagógusi munkámba, hiszen a gyermekek viselkedését könnyebben tudom majd kezelni, ha tisztában vagyok azzal, hogy otthon milyen módszereket alkalmaznak a szülők, akár a motiválás, dicséret vagy a büntetés tekintetében. Továbbá édesanyaként is hasznos számomra, arról, hogy szülőtársaim milyen eszközöket használnak gyermekeik nevelése során.

Célom a mai szülők gyermeknevelési módszereibe való betekintés, illetve a gyermeki akarat megnyilvánulásaira adott reakciók feltárása. Mélyebben szeretném megérteni, hogy mik azok a gyermeki viselkedések, reakciók, amelyek a szülőkben bizonytalanságot szülnek, vagy megoldásuk nehézségeket okoz. Úgy vélem, ha a kutatásom során feltárom, hogy melyek azok

a nehézségek, amikkel a mai szülők küzdenek mindennapjaikban, úgy a jövőben a pedagógusi munkám során nagyobb fókuszot tudok majd helyezni ezeknek a területeknek a megoldására, szorosan együttműködve a szülőkkel.

2. Elméleti megalapozás

2.1 A nevelés fogalmi megközelítése

A téma kibontásához szükségesnek tartom a neveléshez kapcsolódó fogalmak értelmezését és jellemzőinek bemutatását. Ilyen például maga a nevelés, illetve azon belül is a laikus illetve a professzionális nevelés áttekintése, a nevelési stílusok jellemzése.

„A nevelés az a tevékenység, amellyel valakik úgy kívánnak hatni másokra, hogy azok optimálisan fejlődjenek, megerősödjenek abban, amit a nevelőik kívánatosnak tartanak, és maradandóan változzanak meg abban, amik a nevelőik szerint nem kívánatos” (Zrinszky, 2002, 14.).

Egy másik meghatározás alapján a nevelés a szocializáció azon szűkebb területe, amely: 1. értéktételezett, 2. céltudatos, 3. személyi, tárgyi körülményeiben tervezett (folyamat), 4. szervezett (keretek, feltételek), 5. az életkori sajátosságokhoz illesztett módszerekkel történik (József – Klinger - Martin 2015).

Bábosik szerint „a nevelés lényege az értékközvetítés vagy értékteremtés” (Bábosik, 1999. 9.).

A nevelés csak az emberre jellemző tevékenység. Sajátossága a történeti jelleg, vagyis minden korban létezett valamiféle nevelés, amiről a különböző korokban mást és mást gondoltak. A nevelés sajátossága továbbá a nemzeti jelleg: minden nemzet fontosnak tartja a nemzeti identitás kialakítását, a nemzeti hagyományok és értékek közvetítését. A nevelés mindenkor fejlesztő hatású és bipoláris folyamat.

„Legyél azzá, aki vagy! Ne azzá legyél, akivé én akarlak tenni!” Vekerdy Tamást idézve a nevelésben tehát fontos az egyén sajátosságait szem előtt tartani, differenciálni.

2.2 Professzionális nevelés:

A professzionális nevelés színtere a bölcsőde, óvoda és az iskola. Az intézmények nevelési folyamatokat látnak el. A bölcsőde a korai életévek intézménye, szeretetet, biztonságot kell nyújtania, szorosan a családdal együtt működve. Az óvoda már a családtól való leszakadást, a közösségi beilleszkedést, a szocializációt tűzi ki célul. Az óvoda feladata a társadalmi normákkal való megismertetés, a társas kapcsolatok kialakításának elősegítése, a közösség építése. Az iskolában felerősödnek a kortárs hatások, barátságok alakulnak, csoportok szerveződnek. A professzionális nevelés a szocializáció második színterét képi a család után. A professzionális nevelés a tudományos nevelés. Tervszerűen, céltudatosan előre felépített folyamat.

2.3 Laikus nevelés:

A laikus nevelés színtere a család, melyben az érzelmi mélység dominál. A laikus nevelés ösztönös, a szülők értelmén és érzelmein alapszik, így az iskolai végzettségük, életvitelük, szokásaik nagyban meghatározzák a gyermeknevelést. A szülők saját gyermekkorukból vett tapasztalása is lényeges befolyásoló tényező lehet gyermekeik nevelésében. A laikus elméletek, elképzelések legjellemzőbb különbsége, hogy azok forrása a saját, személyes tapasztalat, valamint a kultúrában felhalmozott ismeretek, vélekedések köre (Szabó 2006). Feladata a gyermek nevelése, amiben a legmeghatározóbb szerepet az édesanya tölti be, de ezzel egyidejűleg a többi családtagnak is befolyásoló szerepe van a gyermek fejlődése szempontjából.

A gyermek egészséges fejlődése szempontjából négy feltétel együttléte optimális: 1.a szülők kiegyensúlyozott, kongruens kapcsolata, összehangolt és egyetértő nevelésmódja; 2. a gyermek iránti szeretet és bizalom; 3. a biztonságnyújtó követelményeket, erőt és oltalmat egyaránt képviselő szülői magatartás; 4. a nevelésmód rugalmassága, nyitottsága, a nevelői ráhatásoknak a gyermek személyiségéhez igazodó plaszticitása (Bagdy 1995).

Könnyű belátnunk, hogy az optimális követelmények eléréséhez a szülők harmonikus, érett, felelősségvállaló és szeretetképes személyisége az előfeltétel (Ranschburg, 1973).

A neveléslélektan egyik kulcsfontosságú problémája, hogy mi következik abból, hogy ha a négy feltétel közül akár az egyik vagy akár több feltétel nem teljesül. Ranschburg Jenő négy féle nevelői attitűdöt különböztetett meg egymástól.

Az attitűd „valamely személlyel, tárggyal, jelenséggel, szituációval, emberek csoportjával kapcsolatos értékelő beállítódás, amely viszonyítási alapul (vonatkozási keretül) szolgál, aminek alapján az egyén véleményt alkot, viselkedik, viszonyul (Szabó 94.)

A nevelői attitűd két dimenzióból tevődik össze, az egyik az érzelmi (meleg vagy hideg) dimenzió a másik pedig az engedékenységi (engedékeny vagy korlátozó) dimenziója.

2.4 Nevelői attitűdök:

Meleg-engedékeny, hideg-engedékeny, meleg-korlátozó, hideg-korlátozó néven azonosíthatók be a nevelői attitűdök. A továbbiakban bővebben szeretném kifejtetni ismertetőjegyeiket.

A *meleg-engedékeny* attitűdű szülő optimális lelki szabadságot és kedvező kibontakozást ígér. Az ilyen légkörben nevelkedett gyermekek többsége barátságos, kreatív, a felé irányuló hatásoknak aktív részese és alkotója. A legintenzívebb törekvést mutatják a felnőtt modellekkel való azonosulásra.

A *hideg-engedékeny* attitűdű szülő a modellkövető azonosulásra alkalmatlan, magatartása pedig a gyermeket kriminális, antiszociális fejlődés felé viheti. A szülő a gyermekét érzelmileg visszautasítja, gyakran fizikailag bántalmazza, közönyösen engedékeny a magatartása. Az ilyen légkörben nevelkedett gyermekeknél gyakori a függőségi szorongás vagy a nyílt agresszív magatartás.

A *meleg-korlátozó* attitűdű szülő konformista és önállótlán magatartás felé tendálja a gyermeket. Egyfajta túlszerető, túlóvó szülői magatartás. Az ilyen légkörben nevelkedett gyermekek nem kreatívak, visszahúzódoók, rendesek, illedelmesek és iskolacentrikusak. A fiúk kevésbé a lányok pedig jobban viselik az ilyen fajta szülői attitűdöt.

A *hideg-korlátozó* attitűdű szülő pedig a hibás, neurotikus személyiségfejlődés veszélyét rejti magában. A szülőket minimális interakciók jellemzik, a szülő elutasítja a gyermek függőségi szükségleteit. Az ilyen légkörben nevelkedett gyermekeket jellemzi a visszahúzódozás, a felnőttekkel szembeni bizalmatlanság illetve az „én” felé forduló agresszió, tehát köreikben gyakori az öngyilkossági hajlam.

A nevelési attitűdön kívül a szülők egymás felé közvetített érzelmeik is nagyban befolyásolhatják a családon belüli érzelmi viszonyokat.

2.5 A család

A család pszichológiai értelemben vett kiscsoport. A kiscsoport olyan mikro milió, társas mező, melyet együtt élő, szorosan összetartozó személyek alkotnak. Jellegzetessége, hogy a benne kialakuló kapcsolatok személyesek és kölcsönösek. Érzelmek és indulatok szövik át (pozitív és negatív). A személyek egymásra gyakorolt hatása kölcsönösen erős. A személyiség megalapozását és differenciálódásának folyamatát a családi „közvetítő rendszer” kölcsönhatásai indítják meg, ezért a családot tekintjük a szocializáció elsődleges műhelyének (Bagdy 1995).

A család funkciói tekintetében különféle feladatokat lát el. Ilyen például a reprodukciós funkció, gondozási feladatok, gazdasági funkció és a nevelés-szocializációs feladatok is. A családnak tehát a szocializációban is kiemelkedő szerepe van, hiszen értékeket közvetít illetve viselkedési mintázatokat ad át. A gyermekek elsőként családi körben találkoznak társadalmi normákkal és kulturális hagyományokkal is. Bagdy Emőke által idézett érzelmek és indulatok által átszőtt kapcsolatokban szerencsés tehát, ha érzelmileg támogatóak egymással a családtagok. Ez azért is fontos, mert ezáltal nő az érzelmi biztonság és az összetartás, kötődés, valamint az egymás iránt érzett szeretet és tisztelet. A családi rendszer olyan egység, amelynek jól felismerhető, egyedi sajátosságai vannak, meghatározott működésmódja, szabályai. A család nagysága, szerkezete, azok a szerepek, melyeket a családon belül betöltenek a tagok, az egyes viselkedések egyensúlyt fenntartó funkciói mind szerepet játszanak a gyermek fejlődésében. A tartós együttélés kialakuló mintázata kihat a családtagok önállóságára, érzelmi viszonyaira, megszabja cselekvési lehetőségeiket, alkalmazkodóképességüket, meghatározza a saját magukról és személyes kapcsolataikról kialakított képüket (N.Kollár-Szabó 2004). A legmeghatározóbb szerepet a családi életben az édesanya tölti be, ugyanakkor igencsak fontosak a család többi tagjai is. Az elmúlt években a pszichológia egyre többet kezdett el foglalkozni az apa-gyermek kapcsolattal. A kutatások bebizonyították, hogy érdemes volt ezzel a kapcsolattal foglalkozni, hiszen a gyermek személyiségfejlődésében nagy szerepet játszik az apa személye is. Ranschburg Jenő kiváló metaforával illette az apa-gyermek kapcsolatot. Úgy fogalmazott: „Az apa az, aki átemeli a küszöbön a gyereket” (Ranschburg 2005). Ezzel a metaforával azt próbálta érzékeltetni, hogy míg az édesanya feladata a szeretetteljes meleg otthon megteremtése, úgy az apáé a küszöbön túli nagybetűs életre való felkészülés.

Mary Ainsworth Idegen Helyzet Teszt vizsgálat alapján különféle kötődési mintázatokat különíthetünk el egymástól: biztonságos kötődést, szorongó-elkerülő kötődést, szorongó-

ambivalens kötődést illetve dezorganizált kötődést. Ez a teszt arra szolgált, hogy megállapítsák a gyermek viselkedési mintáját a gondozójához való kötődés alapján.

Úgy vélem szorosan összefügg az elsődleges anyai kötődés, hiszen éppen ez határozhatja meg a büntetés illetve a jutalmazás és motiválás mivoltát. Ennek okán érzem úgy, hogy ezen minták sajátosságait érdemes feltérképezni.

A *biztonságos kötődés* esetében, amíg az édesanya jelen van, addig a gyermek kiegyensúlyozott. Amint az anya elmegy, a gyermek nyugtalanra válik, mind addig, míg az anya vissza nem tér.

A *szorongó- elkerülő kötődés* esetében a gyermek számára nem okoz problémát, ha idegen személy érkezik és az sem, ha az anya elmegy, illetve az anya visszatérése sem befolyásolja a hangulatát. Ez a kötődési minta a nem megfelelő anyai válaszkészség hatására alakul ki. Ezekben az esetekben is ugyan olyan nagy stresszt él át a gyermek, mint síró társaik, csak ők nem kommunikálják a környezetük felé.

A *szorongó- ambivalens kötődés* esetében a gyermek már az anyai jelenlét során is felfokozott érzelmi reakciókat mutat vagy passzívabb, félénkebb. A gyermek kifejezetten nehezen alkalmazkodik. Ebben az esetben a gyermek egyszerre kapaszkodik és tolja el magától az édesanyját. Ez a kötődési típus a kiszámíthatatlan anyai viselkedés miatt alakul ki. Az anya képtelen a gyermeke megnyugtására.

A *dezorganizált kötődés* esetében a gyermekek szinte menekülnek édesanyjuk elől. Nyugtalanok és nem merülnek el semmilyen tevékenységben sem. Az anya egyszerre képzi a félelem és a megnyugvás tárgyát. Ebben az esetben gyakori a súlyos érzelmi elhanyagolás és a szülői bántalmazás.

A családok szerkezetük szempontjából is különböznek. A különböző típusoknak eltérő dinamikája és jellege van. Az, hogy ki milyen típusú családból jön, nagyban befolyásolhatja később, szülőként a nevelési stílusát is.

A nukleáris családban a két szülő együtt, egy háztartásban neveli a gyermekeket. Ennek köszönhetően mind a két szülői minta elérhető a gyermekek számára. Úgy vélem, ez a családtípus a legkedvezőbb a gyermek személyiségének fejlődése szempontjából.

A többgenerációs családok esetében egy háztartásban élnek a nagyszülők a szülők és a gyermekek. Ez a család típus az európai kultúrában egyre kevésbé jellemző. Ebben az esetben az intergenerációs nevelésre nagyobb a lehetőség, a szülők több segítséget kaphatnak, mint a

háztartás vezetésében, mint a gyermeknevelés tekintetében. A másik oldalról azonban nagyobb toleranciára és együttműködésre van szükség, ha több generáció él egy fedél alatt.

Egyszülős család esetében egy szülő neveli a gyermeket. Ez a családtípus nem kedvez sem a szülőnek, sem pedig a gyermeknek. A szülő kevesebb segítséget, támogatást kap a hétköznapiakban, a gyermek pedig nem látja vagy az anya vagy pedig az apa modelljét. Mivel a szülőnek nincs társa, így előfordul, hogy gondolatait, problémáit anyag és/vagy érzelmi nehézségeit gyermekével osztja meg. Ez azonban azt eredményezi, hogy a gyermeknek túl korán kell szembesülnie a felnőttek problémáival, ez által azonban könnyen válhat frusztráltá és kevésbé érezheti magát biztonságban. Előnye lehet azonban, hogy mivel csak egymásra tudnak támaszkodni a családtagok, így szorosabb érzelmi kötelék alakul ki közöttük. Sajnos egyre gyakoribb ez a családforma az egyre sokasodó válásoknak köszönhetően.

A mozaik család kialakulása kedvezőbb helyzetet teremt a gyermek számára annak a tekintetében, hogy így mind a két szülői mintát látja, hiszen ebben az esetben az anya és az apa pozíció is be van töltve. Nehézség viszont megküzdeni azzal a ténnyel, hogy valamely szülővel, nincs vérségi kötelék. Konfliktus eredhet abból, hogy a mostoha szülőt nem fogadja el a gyermek vagy a mostohatestvérrel nem alakul kedvezően a kapcsolat. Ez akár a harmonikus családi légkör megromlásához is vezethet, ezért mindenképp nagy hangsúlyt kell fektetni a gyermekek érzelmi kiegyensúlyozottságára.

2.6 Nevelési stílusok

Kurt Lewin három vezetési stílust határozott meg, attól függően, hogy a vezető milyen szinten vonja be a gyermekeket a döntésbe.

Autokrata nevelési stílus igencsak tekintélyelvű és utasításokkal irányít. Az engedelmességre tanítás a célja és az, hogy a diák a világ hagyományos rendjébe illeszkedjen be. A gyermeket ez által a büntetéstől való félelem motiválja. A szülő saját tekintélyét és elvárásait előrébb tartja, mint a gyermek igényeit, abszolút nem differenciál. Nem kedvez a gyermek kreativitásának kibontakozásában. az ilyen közegben nevelkedett gyermekek általában visszahúzódóak és nem motiváltak a teljesítményben sem. Az autokrata nevelési stílus legfőbb értéke a hatalom és a rend, a legfőbb bűn pedig az engedetlenség.

Demokrata nevelési stílus során alkalom van a vitára, érvelés és a meggyőzés technikáját alkalmazza. Ez által teret ad a gyermeknek a véleménynyilvánításra illetve, hogy a saját

döntéseik következményét meg tudják tapasztalni és abból tanulhatnak, habár kevés korlátot állít fel a gyermek irányában. Nagy szabadságot adnak a gyermeknek. Kedvez a kreativitás kibontakozásának. Könnyen alakult ki a gyermekek egyéniségük és a szociabilitásuk.

Laissez-faire nevelési stílus előfordul, hogy a gyermek veszi át a vezető szerepét. Szétszortság, kaotikusság és kiszámíthatatlanság jellemzi. Ebben az esetben a legfőbb érték a szabadság és a legfőbb bűn pedig a kényszerítés. Célja az, hogy a gyermek saját maga fedezze fel a világot és saját maguk szervezzék a tanulást. Az ilyen típusú gyermeknek általában nincsenek hosszútávú céljai, hanem a mának él.

A szülői-nevelői stílus és a gyermeki viselkedés összefüggései nem feltétlenül jelentik azt, hogy a szülő viszonyulása lenne az oka a gyerek viselkedési sajátosságainak (különösen, hogy két szülője van egy gyereknek). A gyerekek temperamentuma, reakciói maguk is befolyásolják azt a módot, ahogy a szülők viszonyulnak hozzájuk. A szülők, nem egyszerűen a gyerekeik viselkedésére reagálnak, hanem általános aktivitási szintjükre is. Ugyan azt a konkrét viselkedést másképp büntetik, ha a gyerek általában is hajlamos a negatívnak ítélt viselkedésre (Stevens- Long, 1973). A felnőtt szigorúságának mértéke és szeretetének kifejezése tehát a gyerekekkel kapcsolatos általános pozitív vagy negatív attitűdjének is függvénye és következménye (N. Kollár- Szabó 2004).

2.7 Jutalmazás

A jutalmazás egyfajta pozitív megerősítés, visszacsatolás. A gyermeket jutalmazhatjuk a viselkedése vagy akár elért eredményei miatt is. A jutalmazás, mint pozitív visszacsatolás segíti a gyermeket abban, hogy megértse mi az a viselkedési forma, amely a közege által elfogadott és támogatott. A jutalmazás eszközeit a szülők többsége tudatosan választja. Ilyen lehet például a verbális jutalmazás (szóbeli dicséret), fizikai vagy tárgyi jutalom, tevékenységgel való jutalmazás, idővel való jutalmazás.

Azt gondolom elég elterjedt manapság a tárgyi jutalmazás. „Ha okosan viselkedsz az orvosnál, megveszem neked a kisautót!” „Ha év végén kitűnő lesz a bizonyítványod, megveszem neked a számítógépet!” - hangzik el az ígélet a szülők szájából, melyet motivációként szánnak a gyermeküknek. Ezzel a jutalmazási módszerre azonban érdemes megfontoltan bánni, hiszen ez által gyakori, hogy gyermekünk jutalom- orientálttá válik. Ugyanis a fókusz nem arra az

örömforrásra fogja helyezni, mely abból ered, amit elért, vagy ahogyan teljesített, hanem a jutalomra, amit azért kapott (Ranschburg 1979).

A tevékenységgel való jutalmazás esetében valamilyen programlehetőség kerül felkínálásra, míg az idővel való jutalmazás esetében például növelhető a képernyőidő hossza. A jutalmazás fajtái egyénenként eltérő módon ösztönzőek az egyénre, hiszen minden gyermek más módon inspirálható.

Vajda Zsuzsa a jutalom fajtái alapján három csoportot különböztet meg, az ösztönző, az értékelő-minősítő illetve az ellenőrző (kontroll) jutalmat. Az ösztönző jutalom esetében az egyén még a célja elérése előtt megkapja a jutalmát, ugyanis a jutalmazó hisz abban, hogy az egyén elfogja érni a célját. Különösen a félénkebb, bizonytalan gyermekek profitálnak sokat a megerősítésből, hogy jó úton járnak, sikerülni fog eljutni a célig. Az értékelő-minősítő jutalom esetében akkor kap minősítést az egyén, amikor sikerült jó teljesítményt nyújtania. Az ellenőrző jutalom pedig a motiváció szerepét tölti be (Vajda 2001).

2.8 Büntetés

A büntetést bármilyen formában is alkalmazzuk a gyermeknevelés során, annak célja az kell, hogy legyen, hogy segítsen a gyermeknek megérteni a helyes és elfogadható viselkedést, és nem szabad a fizikai, szellemi vagy érzelmi egészségére káros hatással lennie. A pozitív erősítések alkalmazása sokkal hatékonyabb lehet a helytelen viselkedés kezelésében, mint a büntetés alkalmazása. A büntetést régebben nélkülözhetetlen, központi eszköznek tartották a gyermeknevelés során. Napjainkban viszont már egyre többen gondolják azt, hogy a büntetés nem a leghatékonyabb eszköz, így azt érdemes nélkülözni, mert csak a szülő-gyermek kapcsolatának megromlásához vezet. Büntetést javarészt az erkölcsi normák megsértéséért adunk. Maga a büntetést kiváltó ok családonként eltérő, hiszen minden családban eltérő értékrenddel rendelkeznek és mindenkinek más az ingerküszöbe is. Van olyan szülő, aki már akkor megbünteti a gyermeket, amikor az iskolából négyes osztályzattal tér haza, de akad olyan szülő is aki, csak akkor válik ingerültté, ha elégtelen osztályzattal tér haza a gyermek. Tehát ahogyan családonként eltérő a kiváltó ok súlyossága, úgy a büntetés mértéke is nagy eltérést mutathat.

A büntetést három csoportra tudjuk osztani, ezek a tárgymegvonás, a fizikai büntetés vagy én-megvonás. A tárgymegvonás esetén, valamilyen örömforrást jelentő tárgyat vagy eszközt veszünk el a gyermektől bizonyos időre, például nem nézhet egy hétig televíziót. A fizikai büntetés a testet ért fájdalomra épül. A szülő, aki így büntet, arra számít, hogy a testi fájdalomtól

való félelem megakadályozza a gyermeket abban, hogy a vétket, amelyért egyszer megbüntették, ismét elkövesse. Ez a feltételezés nem alaptalan, és ami a közvetlen nevelési célt illeti, gyakran be is válik, hiszen a fájdalomtól való félelem minden élőlény alapvető tulajdonsága. Ennek ellenére a fizikai büntetés rendkívül veszedelemes módszer: rejtett vagy nyílt ellenállást, indulatokat ébreszt a gyermekben, rontja a szülő és a gyermek kapcsolatát, a személyiség fejlődését egészségtelen irányba tereli (Ranschburg 1979).

Az én-megvonás egy nagyon kétéseleyes módszer, amelyet, ha rosszul alkalmaznak, hatalmas károkat okozhatnak a gyermekben és a szülő-gyermek közti kapcsolat minősége is nagyban romolhat. Ez a fajta módszer könnyedén válhat érzelmi zsarolássá, mely által a gyermek szoronghat, vagy agresszív viselkedést produkálhat. Éppen ezért, ha valaki ezt a módszert alkalmazza, fontos, hogy a gyermek tudatában legyen annak, hogy a szülei szeretetét sohasem veszítheti el, a szülő-gyermek kapcsolatának zavartsága csak aktuálisan a szituációra vonatkozik. Ezért tehát csak akkor lehet eredményes ez a szeparációs büntetés, ha mögötte igazán mély és szeretetteljes szülő-gyermek kapcsolat húzódik.

Annak érdekében, hogy a gyermek megértse az összefüggést az elkövetett vétkek és a büntetés között, érdemes időben szorosan egymás után következnie. Sok esetben azonban a szülők nem következetesek a büntetés meghozatalakor. Akadnak olyan esetek, amikor ugyanannak a viselkedésnek egyszer nincs következménye, máskor igen. Ezt sok minden befolyásolhatja, legtöbb esetben a szülőnek az aktuális érzelmi állapota. Ranschburg Jenő úgy fogalmaz, hogy a gyermek a legkiszolgáltatottabb, legtehetetlenebb a kapcsolatban, tehát saját frusztrációink levezetése vele jár a legkisebb rizikóval, és ezzel vissza lehet élni (Ranschburg 2005). A hangsúly a büntetés mértékének optimális kiválasztásán van. A túl szigorú büntetés éppen a nevelő célzattal ellentétes hatást válthat ki a gyermekben, mely a szülő-gyermek kapcsolat egyértelmű romlásához vezet, illetve maga a vétkek újbóli bekövetkezését sem zárhatjuk ki. Az embernek élete során szembe kell nézni bizonyos korlátokkal és azt gondolom a korlátok igen fontosak és egyfajta biztonságot adnak a gyermeknek. Mondhatjuk úgy is, hogy a szülők a folyó két partoldala a gyermek pedig maga a folyó. A szülőknek az a feladata, hogy szabályozzák a folyó sodrását, utat mutassanak neki.

2.9 Nehéz helyzetek a gyermeknevelésben

A kutatásom során nagy hangsúly helyeződik a gyermeki dacosság megnyilvánulásaira illetve az arra adott szülői reakciókra, ezért indokolt kitérni erre a viselkedésformára. Az önállóság igénye két-három éves kor táján rendkívüli erővel jelentkezik. A pszichológia dac-korszaknak

nevezi ezt az időszakot, mert szinte minden gyereknél megfigyelhetjük ilyenkor, hogy szembefeszíti saját akaratát a szülői akarattal. Mindent egyedül akar csinálni és lehetőleg mindent másképp, mint ahogy a szülő kívánja. A dacolás, a néha teljesen érthetetlennek tűnő csökönyösség oka az „én” felfedezése (Ranschburg 1979).

Ez az időszak nem csak a gyermekek, de a szülők számára is nehézségekkel, frusztrációkkal jár. Míg a gyermek egyre többször szegül ellen a szülőnek és próbálja egyre hevesebben érvényesíteni akaratát, úgy a szülők egyre nehezebb helyzetben érzik magukat a szituációk megoldásával kapcsolatban. Fontos azonban, hogy hogyan reagálunk a dacos megnyilvánulásokra, hisztikre, mert ezzel indulat-és stresszkezelést, valamint társadalmi normákat is tanítunk a gyermeknek. Ezt a korszakot igencsak meghatározza a gyermek egocentrizmusa, mely alapján olyannak látja a világot, amilyennek ő szeretné, nem pedig olyannak amilyen valójában.

A gyermeki dacosságot kiváltó tényező lehet, ha a gyermeket túlkorlátozzák, vagy magas követelményeket állítanak elé, illetve ha új, váratlan, számára ismeretlen szituációval találkozik. Ebben a korban a gyermekek törekednek az önállóságra, ezért érdemes nagyobb teret adni nekik e tekintetben. Például elegendő időt biztosítani számukra a felöltözéshez, tevőleges segítségnyújtás nélkül, amennyiben szükséges, úgy verbális segítségnyújtással támogassuk, ösztönözzük őt. Fontos, hogy legyenek az önállósodás tekintetében pozitív tapasztalatai, sikerélményei, amikből tud táplálkozni.

A dackorszaknak már maga az elnevezése is negatív töltetű, hiszen egy ellenszegülést sugall, pedig valójában ez egy teljesen természetes első önállósodási folyamat, amely igazából nem a szülő ellen dolgozik, nem a szülő ellen van, hanem a gyermek fejlődését szolgálja. Minden családot érintenek ezek a nehézségek kisebb, nagyobb mértékben. A kérdés az, hogy hol van az a határ, melyet egészséges, életkori sajátosságnak nevezünk, és amit már patológiás esetnek, amely speciális fejlesztést igényel. Ebben az esetben igencsak fontos körültekintően megvizsgálni a körülményeket és a kiváltó probléma lehetséges okait. Az élet első időszakában nehéz pontosan megítélni egy-egy problémáról, hogy milyen besorolásba tartozik, de ha felmerül a gyanú, hogy komolyabb probléma húzódik a háttérben, úgy minél előbb szükség van a segítségadásra. A korai fejlesztés által, az első években, áttörő sikerek érhetőek el, ám ha a problémára később derül fény és a kezelési folyamat is később indul el, úgy az a fejlődést számottevően hátráltathatja. A hiszti során különféle érzelmi megnyilvánulásokat figyelhetünk meg. A leggyakoribb a sírás, a szülő megütése, önmaga ütögetése, de előfordulhat az is, hogy

földhöz veri magát a gyermek és hanyatt fekvé sír. Ebben az életkorban ugyanis a gyermeknek még nincsen önkontrollja, önuralma, amely segítené őt az önnyugtatóban, ez az agy éretlenségének köszönhető. A gyermek nem magától válik agresszívvá, hanem hatnak rá más tényezők, melynek hatására fokozódhatnak benne az indulatok. Ilyen például a környezetében lévő agresszív viselkedési minta, családon belüli feszültség, vagy az agresszív filmek. Ha a szülő agresszív viselkedést tapasztal a gyermekénél, amely látszólag indokolatlannak tűnik, az attól még a gyermek szemszögéből lehet megalapozott, hiszen bizonyos környezeti hatásokra érzékenyebben reagálhat. Felbőszítheti az is, ha valamit éppen nem sikerül megcsinálnia és ez miatt bosszússá válik saját magára, amit máson vezethet le. Mindenképp fontos, hogy adjunk időt a gyermekünknek is és magunknak is arra, hogy reagáljunk az agresszív megnyilvánulásra.

A fejlődési krízis Erikson (1991) nevéhez kapcsolódik. A személyiség fejlődését ő az egyén és a környezet kölcsönhatásában vizsgálta, elméletében az interperszonális kapcsolatok állnak a középpontban. Erikson úgy véli, hogy a személyiség fejlődése, kríziseken át valósul meg (Bimbó, Kissné 2015). Az első krízis már csecsemőkorban jelentkezik, amikor a cél az, hogy a gyermek megbízzon az őt ellátó felnőttben, ez akkor lesz sikeres, ha a csecsemő igényei ki vannak elégítve, a szülő válaszkész, a gyermek megtanul bízni benne, tudja, hogy számíthat rá. A második szakasz az a dackorszak, amikor a gyermek konfliktusba kerül a szülővel. Az élet további szakaszaiban is találkozunk nehéz helyzetekkel, amelyek megoldására úgy érezzük, hogy képtelenek vagyunk, ekkor kell nyúlnunk a nyugalmi helyzetben felhalmozott kompetenciákhoz, tapasztalatokhoz, hogy azok aktivizálásával meg tudjuk oldani a helyzetet. Ezekből a krízisekből tanulunk és fejlődünk általuk. A szülő feladata tehát az, hogy átsegítse a gyermeket ezeken a kríziseken, illetve fogadja el a szakember véleményét, segítségét. Segítséget jelenthet az, ha a napi rutin helyesen van kialakítva, hiszen ezzel kiaknázhathatjuk, hogy a gyermek túl fáradt vagy éhes legyen, amely hatására nagyobb kockázattal válhat nehezen kezelhetővé. Segítséget nyújthat, ha nyugalmi helyzetben rávezetjük a gyermeket arra, hogy szavakba öntse érzelmeit, hogy meg tudja fogalmazni a düh vagy a szomorúság, csalódottság érzését. Fontos, hogy ne hisztizés közben próbáljunk meg vele beszélni, hiszen akkor képtelen a koncentrációra. Várjuk meg, amíg megnyugszik, és azt követően próbáljunk neki segíteni érzelmei megfogalmazásában az ő kommunikációs szintjének megfelelően. Segíthet, ha önnyugtató módszereket tanítunk vele, például vegyen egy mély lélegzetet, számoljon el ötig, majd fújja ki. De a jelenléttel és a szülői higgadtsággal is jó eredmények érhetőek el, vagy akár egy érintés, megszólítás, szemkontaktus felvétel is jó kezdet lehet, de a csend is segíthet a helyzet megoldásában.

Minden korban megfigyelhető igen negatív érzelmi állapot a félelem és a szorongás. Már csecsemőknél észrevehető, hogy szorong, például fél az bizonytalan testhelyzetektől vagy attól, ha a jól ismert gondozó személyek közül senki nincs látótávolságban. Az óvodások sok mindentől félnek, gyakran szorongnak: a környezet számukra megmagyarázhatatlan vagy inkább félig megmagyarázható eseményeitől, de akár saját belső bizonytalanságaiktól vagy az élet múlandóságának felismerésétől (Vajda, 2001).

Maga a félelem egy tanulható viselkedési forma, ezért is fontos, hogy ilyen helyzetekben a szülő, hogy reagál, illetve környezetére mennyire terjeszti ki a félelem érzetet, milyen szinten pánikkeltő a viselkedése. Hagyjuk tehát, hogy a gyermek a környezetét szabadon fedezze fel, és ami számunkra szülőként rossz érzést kelt, ne neveljük bele gyermekünkbe. Például, ha édesanya fél a gyíktól és meglát egyet a sziklakertben, hagyjuk, hogy a gyermek – amennyiben érdeklődő felé- közelebből megnézhesse. Mellőzzük az olyan mondatokat, mint – „Jaj, de gusztustalan, gyere el onnan!” vagy „Jaj, de félek, gyorsan menjünk el innen!”, hiszen ezzel átültetjük gyermekünkbe a félelem érzetet, amely kiváltja a kíváncsiságot. Ugyanakkor ne erőltessünk rá, a gyermekre olyan szituációkat, amik benne félelem érzetet keltenek, például, hogy menjen be egyedül a sötét szobába. Tartsuk tiszteletben azt, hogy ha tart valamitől a gyermek, semmiképp ne degradáljuk le belső félelmeit.

3 A kutatás kérdései, módszere és körülményei

3.1 Kutatási kérdések:

1. Mennyire követik a szülők azokat a nevelési mintákat, amelyeket saját szüleik alkalmaztak?
2. Mennyire gondolkodnak hasonlóan a szülők a családon belül a gyermeknevelésről?
3. Hogyan vélekednek a szülők a gyermeki dacosságról, ellenszegülésről?
4. Jelen van-e a szülők gondolkodásában a gyermekük szeretetének elvesztése?

A kutatási kérdések megválaszolásához a legadekvátabb módszernek a strukturált interjú bizonyult, mert a célom a szülők gondolkodásmódjának a feltérképezése volt. Úgy éreztem,

hogy ehhez a legmegfelelőbb módszer, ha személyes találkozó keretében egy tematikusan strukturált, ugyanakkor kötetlen beszélgetés során kapok választ a kérdéseimre.

3.2 A strukturált interjú

A strukturált interjú talán leginkább egy kérdőíves adatfelvételhez hasonlítható- készüljön akár személyesen, akár telefonon keresztül. A kérdések sorrendje kötött, szó szerint teszi fel őket, a kutató az interjúvázlat kérdéseinek jelentős részére kötelezően választ vár. Strukturált interjú során a kutatók sok esetben alkalmaznak olyan, a kérdőívre emlékeztető sablont, amely a kérdéseket tartalmazza, és amelyben a válaszok legfontosabb elemeit az interjúkészítés pillanatában lejegyzik. (Héra – Ligeti 2005).

Jellemzője továbbá, hogy a válaszokat az interjúalany szavaival írják le. Objektivitást biztosít, hogy az összes interjú alany ugyan azokat a kérdéseket kapja meg, azonos sorrendben.

3.3 A kutatás típusa

A kutatásom kvalitatív típusú, hiszen az emberi tapasztalatok érzelmek és értékek feltárására törekszik, nem az adatok mennyiségi elemzésére helyeződik a hangsúly, hanem az összegyűjtött információk minőségéri elemzése a cél.

3.4 A kutatás módszere és körülményei

Összesen tíz interjút készítettem el, melyek hossza megközelítőleg egyenként húsz perc volt. Mivel a kutatási kérdéseim magánjellegűnek tekinthetők, ezért fontosnak éreztem, hogy interjúalanyaimat ismerjem. Voltak közöttük olyanok, akiket csak látásból illetve egy-egy játszótéri beszélgetés alkalmával ismertem, de akadtak olyan interjúalanyaim is, akikkel már évek óta szoros baráti kapcsolatot ápolok. Kissé olyan érzés volt, mintha belépést engedtek volna az előszobájukba. Zömében nehezen oldódtak fel az interjúk során, de igyekeztem őket biztosítani afelől, hogy nincs jó vagy rossz válasz. Őszintén érdekelt, hogy bizonyos helyzeteket, milyen módszerekkel kezelnek, hiszen én is egy két éves gyermek édesanyja

vagyok. Ez által egy részről tapasztalatszerzésnek is hasznos volt, illetve tisztán láttam, hogy a mi mindennapjainkban felmerülő gyermeki dacosság más szülőnek is sok esetben fejtörést okoz.

Az interjúk helyszínéül a legtöbb esetben az otthonomat választottam, de akadt olyan helyzet is, hogy egy vendéglátóegység adott otthont az interjúnak. Úgy éreztem, hogy amikor a saját otthonomban fogadtam az interjú alanyaimat, könnyebben sikerült megnyílniuk, hiszen talán úgy érezték, hogy ők is kapnak egy szeletet belőlem azzal, hogy fogadom őket az otthonomban, ahol a mindennapjaimat élem a családommal.

4 Az interjúk feldolgozásának főbb csomópontjai

Az interjúkat az alábbi csomópontok mentén elemzem:

- ❖ Intergenerációs mintakövetés.
- ❖ Egyetértés a gyermekneveléssel kapcsolatos kérdésekben.
- ❖ A gyermeki akarat megnyilvánulásaira adott reakciók.
- ❖ Változások a gyermeknevelésről való gondolkodásban.
- ❖ A fegyelmezéssel kapcsolatos szülői álláspontok.

Az interjút a mobiltelefonom segítségével vettem fel hangrögzítőre az interjúalanyaim beleegyezésével, majd ezt követően, lejegyeztem azokat. A feldolgozás során több alkalommal áttanulmányoztam az interjúkat és igyekeztem azonosságokat és különbségeket feltárni, csomópontokat keresni bennük.

4.1 Intergenerációs mintakövetés

Az intergenerációs mintakövetésre irányulva feltettem azt a kérdést, hogy mennyire értenek egyet azzal a megállapítással, mi szerint az ember igyekszik úgy nevelni saját gyermekét, ahogy anno őt nevelték a szülei. Továbbá azt is megkérdeztem, hogy mi az, amire szívesen emlékeznek vissza gyermekkorukból és mi az, amire nem. Az interjúalanyaim nagy többsége nem ért egyet a saját szüleivel a gyermeknevelés tekintetében. Több esetben a gyermekkorukról

nincsenek jó emlékeik, nem emlékeznek szívesen vissza rá. Sok esetben ezek a negatív emlékek a fegyelmezés és a büntetés eszközének köszönhetőek.

Edina 40 éves, két gyermeked édesanya így fogalmazott: *„Anno a szüleim felé nem volt jellemző, hogy bátran kimutathassam az érzelmeimet irányukba.”*

Éva 37 éves egy gyermekes édesanya így fogalmazott: *„Túl szigorúak voltak és régimódián neveltek a közösségtől elzárva, eltiltva. Nem nézték jó szemmel, ha a testvéreinken kívül másokkal barátkoztunk.”*

Katalin 38 éves két gyermekes édesanya így fogalmazott: *„Hiszi miatt rendszeresen felpofoztak, hogy hagyjam abba. Ez egy nagyon rossz emlék, nálunk ilyen szóba sem jöhet a saját gyermekeimnél.”* Ezekről az emlékekről eszembe jutott egy mondás „A gyermeked testi bántalmazása lehet, hogy erősíti a hatalmadat, de végül gyengíteni fogja a befolyásodat”.

Továbbá akadt olyan interjú alanyom is, aki szülői elhanyagolásra emlékezik vissza. Kornélia 38 éves egy gyermekes édesanya így fogalmazott: *„Engem nyolc hónapos korom óta dadus nevelt, ezért habár emlékeim szerint meleg szeretettel foglalkoztak velem a dadusok, a szüleim hiánya mindig élt bennem.”* A csecsemők és a kisgyermekek sajátos igénye, hogy az őket gondozó felnőtt személye állandó legyen, lehetőség szerint az édesanya. Fontos számukra az állandóság és az anyai válaszkészség, hiszen ha ezt nem tapasztalják, elveszítik a feltétel nélküli bizalom készségét, ezzel védekezve attól, hogy újabb veszteség érje őket.

A tíz interjúalany közül négy esetben beszélhetünk arról, hogy igyekeznek szüleik mintája alapján nevelni saját gyermeküket, pozitív emlékeik vannak a gyermekkorukkal kapcsolatban. Ezek a pozitív emlékek javarészt az önállóságra nevelés a következetesség vagy a minőségi együtt töltött időn alapszanak. Ramóna 34 éves, egy gyermekes édesanya így fogalmazott: *„A következetességre szívesen emlékszem vissza, főleg, hogy mi többen voltunk testvérek, de mindig igazságosak voltak velünk. Ugyan a szüleim sokat dolgoztak, de hétfégenként igyekeztek minőségi időt tölteni velünk, sokat kirándultunk.”* Ezek a családi kirándulások, közös élmények egy életre meghatározzák a kapcsolatunkat, viszonyulásunkat szüleink iránt.

Több interjú során találkoztam azzal a nézettel, miszerint *„A felgyorsult világunkban egy negyven évvel ez előtt még alkalmazott tanács a mindennapi rutinra nézve, már nem állja meg a helyét.* Ezzel én is egyet értek, hiszen régebben sokkal kevesebb veszélyforrásnak volt kitéve egy gyermek, mint napjainkban. Valamint a régi minták, már nem adaptívak, ahogyan őket nevelték. Tehát ahhoz sem tud nyúlni, hogy a saját hozott gyermeknevelésben megtapasztalt

mintákat örökítse át, mert olyan szinten alakult át a világ körülöttünk, hogy sajnos nem működik. Tehát amennyiben a hajlandóság meglenne arra, hogy valaki úgy nevelje gyermekét, ahogy régebben őt nevelték, akkor sem lenne hozzá alkalmas maga a kulturális környezet, ami körül vesz bennünket. Ilyen mértékben tehát az eredményeződik, hogy a hozott mintákat nem tudjuk ugyan olyan tiszta formában tovább adni a jövő generációjának. A régi időkben is alakítottak a nézeteken minimálisan, de ilyen szintű felgyorsulás, mint amit napjainkban tapasztalunk a Világban, nem volt jelen.

4.2 Egyetértés a gyermekneveléssel kapcsolatos kérdésekben

Az interjúalanyaim egybehangzóan azt a választ adták, hogy teljes egyetértés van a szülők között a gyermeknevelés tekintetében. A fontos dolgokkal kapcsolatban közösen döntenek, az apróbb döntésekben pedig igyekeznek nem megkérdőjelezni párjukat a gyermek előtt. Elmondhatjuk, hogy egy igazán idillikus kép rajzolódott ki e tekintetben, amely a gyermek fejlődésének kifejezetten kedvező. Az általános hétköznapi helyzetekben hozott döntések az engedékenységgel tekintetében mutatott eltérést.

Eszter 45 éves, egy gyermekes édesanya, így fogalmazott: *Igyekszünk közös nevezőn lenni, de apuka engedékenyebb, számára messzebb vannak a határok. Egy példa a reggeli készülődés:*

Anya: Csináljunk meg minden kötelező feladatot gyorsan (gyógyszerbevétel, öltözködés, fogmosás)

Apa: Szépen, lassan haladjunk, egyszerre egy kötelezettség.

Vivien 30 éves, egy gyermekes édesanya, így fogalmazott: *A ma esti fürdetésnél történt. Van egy elektromos buborékfújó, amit csak fürdéskor használunk. Megvan az adott hely ahova leszoktuk rakni kádon kívül, és onnan megy felé a buborék, amit én kapcsolgatok. Ma este a kisfiam kérte és a férjem oda adta neki, belül, a kád szélére rakva, hogy ő kapcsolgathassa ki-be. Én eddig ezt soha nem engedtem meg, nehogy esetleg a kádba beleessen. A válasz az volt, mert, hogy elkérte. Az én válaszom pedig az volt, hogy tőlem is kérte már máskor, de annak ott van a helye, és csak így „játszhat” vele.*

Mind a két példa alapján az ábrázolódik ki, hogy édesapa az engedékenyebb. Ennek persze számos oka lehet. Feltételezésem szerint nagyban közrejátszik ebben a tendenciában az, hogy az édesapák kevesebb időt töltenek a gyermekkel, azt a kevesebb időt viszont kevesebb konfrontálódással szeretnék eltölteni. Az anyukák pedig feltételezésem szerint azért

szigorúbbak, mert több időt töltenek a gyermek mellett, ezért törekednek jobban a következetességre, hiszen ha nem így tennének, előbb-utóbb felborulna a rendszer, amiben a hétköznapiakat élik.

Edina 40 éves, két gyermekes édesanya, pedig arról számolt be, hogy a család igen csak nehezen fogadta el a náluk kialakított rendszert, szabályokat. *„Szerintem egyetértésben neveljük a gyermekeinket. Mind a ketten következetesek vagyunk. Mind a napi rutinjukban például az alvási idő betartása, étkezés, mikor mit ehetnek. A nagyobbik fiam születése után volt nézeteltérésünk a férjemmel. Az ő családjában még a régi minta él: A férfi dolgozik, keresi a pénzt, a nő otthon neveli a gyereket. Emiatt inkább a férjem családja hozta be a feszültséget. Mit ne csináljon a férjem? Miért kell fel éjszaka a gyerekhez? Miért ő fürdeti a gyereket? Szerencsére mára már sikerült családon belül felállítani a korlátokat, hogy kinek mibe van beleszólása és mibe nincsen.”* Mivel a gyermek személyiségfejlődése szempontjából, nem csak az édesanya és az édesapa van fontos szerepben, hanem az őt körül vevő környezet is, úgy érdemes törekedni arra, hogy a család többi tagja, mint a nagyszülők számára is egyértelműek legyenek a családon belüli szabályok és szokásrendszerek, melyeket a szülők feladata meghatározni. Szerencsés, ha a nagyszülők támogatóak és elfogadóak ebben a helyzetben, de a fentebb említett példa alapján vannak családok, ahol ez nem megy olyan gördülékenyen.

Kornélia 38 éves egy gyermekes édesanya, így fogalmazott: *„Minimális eltérések vannak, de ezeket mindig megbeszéljük, érvelünk mellette. Sok esetben kipróbáljuk mind a kettőnk elképzelését, hogy a gyakorlatban is lássuk, hogy melyik változat a hatékonyabb és annál maradunk. Próbálunk harmóniára törekedni. Ha az egyikünk A-t mond, akkor a másikunk is A-t mond. Egy utat kell járnunk és ezt már a legelején megfogadtuk.”* Ebből a válaszból jól látszik, hogy elsőként a szülők közti kommunikációnak kell jól működnie ahhoz, hogy a gyermekkel való kapcsolat is tudjon kedvezően alakulni. Ha a gyermek érzi, hogy szülei egy egységet alkotva, azonos értékeket képviselnek, az mindenképp nagy biztonságot ad számára. A kutatásom során egy alkalommal sem tapasztaltam azt, hogy ellentét lett volna a szülők között a fontosabb kérdésekben. Feltételezésem szerint ez annak is köszönhető, hogy kutatásom során nukleáris családokat vizsgáltam. Amennyiben mozaik családokat vizsgáltam volna, feltehetően nagyobb ellentétek kiéleződését tapasztaltam volna a gyermeknevelésről alkotott nézetek illetve az egyetértés tekintetében.

4.3 A gyermeki akarat megnyilvánulásaira adott reakciók

Úgy vélem, hogy azok a szituációk, amelyek a szülőkben feszültséget ébresztenek, a gyermek számára is frusztrációt okoznak az által, hogy érzik szüleik rezdülését. Megkérdeztem ezért a szülőket, hogy melyek a gyermeknek azon állapotai, amik feszültséget okoznak bennük. Nagy többségben az akaratosságot, a hisztit és a betegséget jelölték meg frusztrációjuk okául. Úgy fogalmaztak, hogy ezek azok a helyzetek, amikben tehetetlennek érzik magukat.

4.4 A szülői tehetetlenség-érzés helyzetei

Kornélia 38 éves két gyermekes édesanya így fogalmazott: *„Eléggé beteges a kislányom, tényleg egyik betegségből a másikba esik át. Tehetetlennek érezzük magunkat és ez nagy feszültségeket eredményez.”*

Éva 38 éves egy gyermekes édesanya így fogalmazott: *„Feszültség a betegség, a szülői tehetetlenség, amit nem tudok megoldani, instant meggyógyítani.”*

Fontosnak tartom, hogy betegség esetén a szülők igyekezzenek megőrizni a nyugalmaikat és ne mutassák kétségbeesettségüket a gyermek előtt. Nehezítheti ezeket a helyzeteket az is, hogy betegként a gyermek nyugtösebb, akaratosabb, kevesebbet alszik, vagy az orvosságot nem szeretné bevenni. Így fogalmaz a témával kapcsolatban Dr. Benjamin Spock: „Néha nem is olyan könnyű feladat a gyógyszert a gyermekbe belevarázsolni. Az első szabály az, hogy nem kell előre nagy ügyet csinálni belöle, szenvtelenül, mindennapi módon kell eljárni. Biztos hiba már az első alkalommal hosszas magyarázkodásokba és mentegetödzésekbe kezdeni, ebböl a gyermek csak arra a következtetésre jut, hogy te magad a gyógyszer beadását valami borzasztó dolognak tartod. Nem is fogja bevenni (Spock 1990).” Úgy vélem, ha ennek ellenére sem sikeres a gyógyszerbevetel, úgy érdemes lehet különféle praktikákat bevetni annak érdekében, hogy sikeres legyen. Például gyümölcshoghurtba tenni a gyógyszert, hogy kellemesebb íze legyen, így a gyermek számára könnyebben elfogadható, hogy egy már ismert ízt tapasztal, biztonságot ad számára. Több esetben említették, hogy ha nem eszik a gyermek az frusztrációt gerjeszt a szülökben.

Katalin 38 éves két gyermekes édesanya így fogalmazott: *„Ha nem eszik. A kisfiam rettentöen rossz evö, én sokszor ennek tudom be, hogy hisztisebb, hiszen én magam is hisztis vagyok, ha éhes vagyok.”*

Kinga 26 éves egy gyermekes édesanya, így fogalmazott: „*Elég sűrűn előfordul, hogy nem akar enni a kisfiam. Sokszor még akár az édességet, gyümölcsöt is elutasítja, nem csak a főtt ételt. Ez miatt rendszeresen frusztrált vagyok, hiszen rengeteg időt töltök a konyhában, azért, hogy finom, házi ételt tudjon enni, ami aztán a kukában landol.*”

Az étkezéssel kapcsolatos problémákat és az enni nem akaró gyermeket a mai világban az okoseszközök használatával bírják étkezésre. Több esetben tapasztaltam, hogy bekapcsolnak mesét a gyermeknek és ő így önkényesen nyitja a száját, hiszen olyannyira leköti a gyermeket a TV, telefon vagy táblagép, hogy dacolni sincs ingere. A szülő ezen a ponton úgy érezheti, hogy a problémára megtalálta a megoldást, hiszen nem kell a gyermekkel küzdeni minden egyes falatnál, azonban azt gondolom, hogy sokkal többet ártunk vele, mint használunk. A másik opció az, hogy a szülők saját magukból kiindulva határozzák meg a kívánt mennyiséget az étkezés során, amely szintén ahhoz vezet, hogy a gyermek nem fog annyit enni, amennyit a szülő gondol. Meglátásom szerint, amennyiben a gyermek megfelelő folyadékot visz be a szervezetébe, érezni fogja saját igényeit, éhségérzetét, és ezt a szülőnek jelezni is fogja. Előfordulhatnak azonban olyan problémák is a gyermek fejlődésével kapcsolatban, amik az étkezésre is kihathatnak. Ilyen lehet például az autizmus vagy a szenzoros integrációs zavar. Ezekben az esetekben előfordulhat, hogy különféle állagú vagy illatú ételeket elutasít a gyermek. Ezekben az esetekben mindenképp érdemes szakember segítségét kérni, hogy könnyebbek legyenek a hétköznapiak és a gyermek minél korábban jusson megfelelő fejlesztéshez. Az interjúalanyaim túlnyomó része azt említette, hogy a hiszti számára a legfeszültségkeltőbb.

Vivien 30 éves egy gyermekes anyuka így fogalmazott: „*Határozottan a hiszti borít ki mind a kettőnk, meg, ha dobálja a játékait, vagy rombol.*” A gyermekeknél a dobálásnak számtalan oka lehet. Ilyen például a düh, önvédelem, játék, gyakorlás vagy csak egyszerűen így kommunikál. Ebben az esetben úgy gondolom, hogy dühből dobálózásról, rombolás beszélünk. Ez a leggyakoribb eset az összes változat közül. Ezekben az esetekben, ha egyszerűen rászólunk a gyermekre az nem segít a megoldásban. Fontos, hogy amint megnyugodott beszéljünk vele arról, hogy mi okozta az indulatosságát. Ez által segíthetjük őt abban, hogy az érzelmeit meg tudja nevezni és minél előbb meg tudja fogalmazni a problémáit. Illetve a tettei következményeként segítsen összepakolni, amit szétrombolt.

4.5 A dacosság szülői megítélése

Fontosnak tartottam felvetni a kérdést a szülők körében, hogy mit gondolnak magáról a dackorszakról, ismerik-e magát a fogalmat, mennyire tájékozottak a jelenséggel kapcsolatban.

Katalin 38 éves két gyermekes édesanya így fogalmazott: *„Életkori sajátosság, feszegetik a határokat. Így alakul ki a hierarchia. De sokan szégyellik, nevelatlenségnek tartják. Engem személy szerint abszolút nem érdekel, ha ez miatt csúnyán néznek ránk. A kisfiam most 5 éves és igencsak benne van a dacosság, szerencsére a kislánnyal már könnyebb, Ő jelenleg 8 éves.*

Vivien 30 éves egy gyermekes édesanya így fogalmazott: *„Aktuális korának a velejárója. Minél több mindent tanulnak meg és fedeznek fel, egyre több impulzus éri őket, így feszegetik a határaikat. Ez is csak egy állapot, amin túl kell lendülni és ki kell belőle zökkenni.”* A válaszok alapján kijelenthetem, hogy laikusként a megkérdezettek mindegyike igencsak tájékozott a jelenséggel kapcsolatban. Egy esetben sem tapasztaltam azt, hogy bármely szülő azt gondolná, hogy ez nem egy természetes állapot. A válaszolók mindegyike érintett a témában és tapasztalta a jelenséget a saját gyermekénél, így ez alapján tudják azt azonosítani. Azonban fontos kérdés, hogy ha már a hétköznapiak része a gyermeki dacosság, milyen módszerekkel kezeljük azt. Erre vonatkozóan is megkérdeztem interjúalanyaimat.

Kinga 26 éves egy gyermekes édesanya így válaszolt: *„Mindent meg kell tudni beszélni vele. Eltereljük a figyelmét olyan játékokkal, amik lekötik. Az olvasás nálunk sok esetben hasznos. Megnyugtatja és átlendíti a nehéz percekben. Ha ezek a módszerek nem válnak be, akkor hagyom magában gondolkodni, és ami ilyenkor gyakori, hogy magától abba hagyja. Elmegy valamivel játszani, felfedez valami újat.”*

Éva 38 éves egy gyermekes édesanya így fogalmazott: *„Megértés, magyarázat, érvelés, meghallgatás. Magyarázat, ha kompromisszum kötés nem lehetséges vagy kompromisszum kötés, ha az lehetséges, Helyzettől függően, de mindig próbáljuk ezt a sort követni.”*

Kornélia 38 éves egy gyermekes édesanya így fogalmazott: *„Ha nagyon hisztizik, toporzékol és leveri magát a földre, akkor én is leülök mellé a földre és kitárom felé a karomat, hogy oda jöjjön. Közben a kislányom van, hogy üt, harap engem, de én akkor is kitárt kézzel vagyok felé és mindig oda szokott jönni! Amint megnyugodott, megbeszéljük, hogy alakult ez így.”*

A legnépszerűbb módszerek a helyzet kezelésére a figyelem elterelés, megbeszélés illetve a gondolkodni hagyás voltak. Mindegyik módszert lehet jól alkalmazni. A hatékonyság érdekében érdemes a megbeszélés módszerét akkor alkalmazni, amikor már a „viharfelhők elvonultak és újra kisütött a nap”, tehát a gyermek ismét nyugalmi állapotba került. A hiszti adott pillanatában, ugyanis képtelen felfogni az ok-okozati összefüggéseket, vagy az érvelést. A figyelem elterelést, kibillentést jó praktikának gondolom, hiszen főként, amikor a gyermek még kicsi, könnyű elterelni a figyelmét valami számára érdekes dologgal, talán éppen ezért is olyan népszerű módszer. Több esetben számoltak be arról, hogy ebben az esetben gyermeküket magára hagyják, hogy egyedül gondolkodjon, és higgadjon le önállóan. Mivel ilyen kis korban a gyermekek még nem képesek az önszabályozásra és egy nagy hiszti közben még inkább elveszettek és instabilnak érzik magukat, ezért úgy vélem, hogy ha magukra hagyjuk őket, egyedül képtelenek lesznek megbirkózni az érzelmi hullámmal, mintha egy biztonságot adó felnőtt jelenlétében lennének.

Felmerült egy interjú alanyom esetében az, hogy úgy kezeli ezeket a helyzeteket, hogy kitarja gyermeke felé a karját és várja, hogy a gyermek megnyugodjon, és magától oda menjen. Én mind közül ezt tartom a leghasznosabb praktikának. Hiszen ebben a helyzetben a gyermek érzi a szülő támogató jelenlétét, és egyben lehetősége van arra, hogy kiélje érzelmeit valamint nincsen korlátozva indulatai kiteljesedésében sem. Mindeközben tudja, hogy akkor mehet oda a szülőhöz, amikor akar, hiszen ő kitért karokkal várja őt. Biztonságot ad a gyermeknek az, ha annak ellenére is szeretik és elfogadják, hogy nehéz érzelmi állapotban van. A gyermeknek ugyanis a legnagyobb szüksége a támogatásra ezekben a számára nehéz, megterhelő helyzetben van.

A következőkben felvázoltam egy szituációt, mely szerint megkérdeztem, mit tennének a szülők abban az esetben, ha a gyermekük egy bevásárlóközpont közepén hanyatt fekvé adna hangot elégedetlenségének. Tapasztalatom szerint ez egy igen gyakori jelenség, ennek ellenére a megkérdezett szülők közül egy esetben sem fordult elő hasonló szituáció, ezért csak elméletben tudták elmondani véleményüket a helyzettel illetően. Ebben a szituációban is a legtöbben a figyelem eltereléssel próbálkoznának vagy eljátszanák, hogy otthagyják gyermeküket.

Egy esetben pedig az előbb kifejtett módszer szerint járnának el, kitérnék a karjukat és várnák, hogy a gyermek oda jöjjön hozzájuk. Azt gondolom, hogy ezek közül a legkevésbé jövedelmező módszer az a gyermek otthagynak lenne. Elképzelhető, hogy adott pillanatban

hatékonyak bizonyulna, tehát a gyermek a szülő után iramodna, azonban hosszútávon számos negatív hatása lehet. Ebben a szituációban már nem csak attól válhat a szülő frusztráltá, hogy a gyermeke hisztizik, hanem attól is, hogy vajon, mit szólnak ehhez a jelenethez a környezetünkben lévők. Ezért minél gyorsabb megoldást keresnek. Talán ezért is ilyen elterjedt a: „Jó, akkor én itt hagylak” kulcsmondat, mert akkor így a szülő eltávolodik a gyermektől és talán a környezetben lévő idegen emberek többsége észre sem veszi, hogy kinek a gyereke hisztizik éppen a földön fekvő. Noha igen nehéz folyamat ez, de úgy gondolom ebben az esetben meg kell próbálni csak a gyermekre fókuszálni, és a külvilágot a lehető leginkább kizárni.

A gyermeki agresszióval kapcsolatos szituációról is kikértem az interjúalanyok tapasztalatát, véleményét. Megkérdeztem őket, mit tennének abban a helyzetben, ha a gyermekük a játszótéren megütné egy kortársát?

Eszter 45 éves egy gyermekes édesanya így válaszolt: *„Megfognám a kezét és határozottan mondanám, nem, ezt nem szabad! Büntetésből pedig eljönnénk a játszótérre.”*

Kinga 26 éves egy gyermekes édesanya így fogalmazott: *„Sajnos több esetben volt már ilyenre példa nálunk. Az első pár alkalommal nem tudtam kezelni a helyzetet. Nagyon szégyelltem magamat, a kisfiamat pedig leszidtam, hogy ejnye, ilyet nem szabad csinálni. Gyermek pszichológus segítségét kértem a helyzet kezelésében, aki azt javasolta, hogy próbáljam megállítani a gyermekem kezét, mielőtt megütné a társát. Amennyiben mégis megtörténne, jelezzem neki, hogy ezt nem szabad és mutassam meg neki, hogy mit csináljon helyette, simogassa meg a társát.”*

Úgy vélem, hogy mind a két válaszadó helyesen kezeli a helyzetet. A többi reakció, amikről beszámoltak szintén hasonlóak, ám fontosnak éreztem kiemelni, hogy ha úgy érezzük, hogy nincs elég kompetenciánk a helyzet orvosolására, akkor bátorodjunk szakembertől segítséget, tanácsot kérni. Ez egy oldalról megkönnyítheti a helyzetünket, oly módon, hogy magabiztosságot adhat abban, milyen eszközt használunk, ha a gyermekünk megüti egy társát. Fontos, hogy ezekben a helyzetekben a gyermek érezze, hogy magabiztosak vagyunk és határozottak.

Vivien 30 éves, egy gyermekes édesanya így válaszolt: *„Ráütnék a kezére és megmondanám neki, hogy ez nem volt szép és azonnal kérjen bocsánatot.”*

Sajnos elég gyakori, hogy ilyen reakcióval szembesülök a hétköznapiakban. Ez nagyon elszomorító és romboló kezelési módszer a szülő részéről, hiszen ezzel további rossz mintát lát a gyermek, amiket aztán ismételtén beépít a viselkedésébe. Ráadásként nem biztos, hogy a gyermek mindenféle ok nélkül ütötte meg a társát. Egy számunkra ártalmatlannak tűnő játék elvétel is olyannyira felbőszítheti a gyermeket, hogy nem tud uralkodni indulatain és ezért megüti a társát. Ha azt szeretnénk, hogy ez többet ne ismétlődjön meg, akkor ahelyett, hogy megismételjük azt az elkerülendő magatartást, mi szerint bántunk valakit, inkább mutassuk meg neki, hogy mit tegyen helyette. Ez sokkal célravezetőbb módszer és ez által nem gátoljuk a gyermek érzelmi megnyilvánulásait, csupán megtanítjuk neki, hogyan kell helyesen viszonyulni a társainkhoz.

4.6 A szülők által alkalmazott fegyelmezési módok

Kíváncsi voltam arra, hogy a szülők mit gondolnak a fegyelmezésről, illetve milyen helyzetekben alkalmazzák azt. A legtöbb esetben az von maga után fegyelmezést, ha a gyermek rongál, engedetlen, visszabeszél vagy veszélyhelyzetet teremt. A fegyelmezés során gondolkodni küldik a gyermeket vagy meglegyintik, vagy elveszik a számára kedves játékát.

Kornélia 38 éves egy gyermekes édesanya így fogalmazott: *„Próbálok kommunikáció útján rendezni a helyzetet. Volt arra példa, hogy meglegyintettem a kezét vagy a popsiját, de viccként fogta fel a dolgot, így nem vezetett sehova. Van, hogy hangosabban szólok rá, mikor elvesztem a türelmemet. Az, hogy mérgesen nézek rá, az mindig van.”* Mindenképp jó, ha sikerül megértetni a gyermekkel, hogy mik a szabályok és mi az, amit nem szabad megtenni. A gyermekek ebben az életkorban játéknak fogják fel, ha megüti őket, feltehetően ezért is nevette ki édesanyját a gyermek, amikor megütötte a kezét nevelési célzattal. Azért sem túl jövedelmező megoldás ez, hiszen a gyermek beépítheti ezt a mintát a játékába, viselkedésébe, ami mindenképp elkerülendő. A kutatásom során megkérdeztem, milyen módon és milyen helyzetekben szokták a gyermeküket dicsérni a szülők. Többségében azt a választ kaptam, hogy megtapsolják, megpuszítják, vagy kedves szavakkal dicsérik a gyermeküket.

Éva 37 éves, egy gyermekes édesanya így fogalmazott: *„Megdicsérjük, elmondjuk neki, hogy most nagyon ügyes volt, hogy nagyon büszkék vagyunk rá. Kap ölelést és puszit is, valamint most hogy már hat éves, és készülünk az iskolába, így piros pontokat is kap.”* Véleményem szerint a piros pontokkal való jutalmazási rendszer tud hatékonyan működni és az iskolához való pozitív viszonyulást is elősegítheti. Kisebбекnél akár a matrica gyűjtés is lehet egy ilyen

praktika. Találkozhattak már vele, hiszen a legtöbb orvosi rendelőben a gyermekorvosok matricával jutalmazták a pácienseket, ami szintén pozitív visszacsatolás a gyermeknek.

Vivien 30 éves, egy gyermekes édesanya így fogalmazott: *„Ha segít rendet tenni, akkor megdicsérem és elmondom neki, hogy milyen ügyes volt. Ha át ad valakinek egy játékot kérésre, akkor megköszönöm és elmondom neki, hogy mennyire büszke vagyok rá. Most a szobatisztaság elérése a cél, így azzal motiválom, ha sikerül a bilibe pisilnie, akkor másnap elmegyünk és választhat magának egy kisautót a játékboltban.”* Ilyen kis korban a gyermekeknek még teljesen más az időérzésük, a majd holnap megkapod a mai jó cselekedetért a jutalmadat, számukra nem érthető. Fontos, hogy az ügyes cselekedetet szorosan kövesse a dicséret, hogy az értelmezhető legyen számára. Ugyan ez igaz a büntetésre is, ha valami rosszat tett, akkor annak a következménye szorosan a rossz cselekedetet követően történjen, hogy az a következmény a gyermek számára jól értelmezhető és világos legyen.

Mivel a szülők nagy többsége arról számolt be, hogy gyermekkori rossz emlékei a büntetéshez köthetőek, és ezért sem követik szüleik gyermeknevelési mintáit, így fontosnak éreztem megkérdezni őket, hogy nekik milyen eszközrendszerük van a büntetést illetően illetve, milyen helyzetekben alkalmazzák azokat. Két esetben válaszolták azt, hogy megítélésük szerint, gyermekük még túl kicsi ahhoz, hogy megbüntessék, ezért erre eddig még nem került sor. Ezekben az esetekben az egyik gyermek három a másik gyermek pedig négy éves.

Rita 25 éves egy gyermekes édesanya így fogalmazott: *„Nem szoktam megbüntetni, csak megbeszélni vele, hogy nem helyesen cselekedett. Szerintem még kicsi ahhoz, hogy a viselkedése miatt kerüljön büntetésbe. Ráérünk ezzel, majd nagyobb korában.”*

Az említett esetben a gyermek három éves, ám édesanyja korainak tartja, hogy bármi féle büntetést alkalmazzon gyermekénél. A korábbi válaszaiból azonban kiderült, hogy Ritát nagyon szigorúan nevelték, sok esetben került büntetésbe és az sem volt ritka, hogy megüssék a szülei. Azt gondolom a gyermekkori rossz emlékek hatására vélekedik így az édesanya.

Adrienn 33 éves egy gyermekes édesanya, így fogalmazott: *„Nem nagyon volt még példa effektív büntetésre, hiszen a kisfiam még csak négy éves, maximum TV és képernyő megvonás volt.”* Ebben az esetben a tárgyi megvonást alkalmazta a szülő, ez a módszer illeszkedik a gyermek életkorához.

Edina 40 éves, két gyermekes édesanya így fogalmazott: *„Dühkitörés, visszabeszélés. szándékos rongálás esetén szoktak büntetést kapni, vagy ha bántják egymást a testvérek.*

Hangos szóval, játék elvétellel vagy a saját szobájukba beküldjük őket, hogy gondolkozzanak el, mi történt.” Testvérek esetében fontos, hogy igazságosan járjunk el a büntetés alkalmával, a testvérpár egyike se érezze azt, hogy kivételeznek valamelyikükkel, vagy másként járnak el a szülők. Ezt nagyon fontosnak tartom, hiszen ellenkező esetben további feszültségek generálódhatnak, amik a gyerekek között testvérféltékenységet és agressziót szülhetnek. A büntetésre vonatkozóan feltett kérdésre egy esetben sem kaptam olyan választ, ahol a szülő testi figyelmeztetést alkalmazna a gyermekénél. Ezt mindenképp megemlíteném, hiszen ez az eljárás a gyermek személyiségfejlődését egészségtelen irányba fordíthatja, rontja a szülő-gyermek kapcsolatot, rejtett vagy nyílt ellenállást illetve indulatokat ébreszthet a gyermekben, ezért nem javallott az alkalmazása.

4.7 Változások a gyermeknevelésről való gondolkodásban

Sokszor előfordul, hogy az ember elképzel valamit és a gyakorlatban nem az szerint jár el, idővel megváltoztatja álláspontját. Alakulhat ez így a gyermeknevelés tekintetében is. Felvettem a kérdést az interjúalanyaimnak is, hogy: volt-e olyan gyermeknevelési elv, elképzelés, amelyhez ragaszkodott, ám az idővel átformálódott benne? A tíz interjú alanyból egy kivétellel mindenki változtatott, alakított a nézetein. A változások jellemzően az okos eszközök használatában, a külön ágyban altatásban és a cumi használatban történtek.

Vivien 30 éves két gyermekes édesanya így fogalmazott: *„Úgy képzeltem el, hogy pár évig telefon és TV nem lesz használatban, de sajnos ez az elképzelésünk nem sokáig tartott. Mivel a kislányom nehezen eszik, így evés közben megengedjük neki, hogy mesét nézzon a telefonon.”* Úgy gondolom, hogy az okos eszközök használata a mai világban, szinte kikerülhetetlen. Mivel a szülők is sokat használják, így a gyermek is kíváncsi lesz rá, és érdeklődni fog iránta. Érdeemes lehet kialakítani egy képernyőidőt, amikor a gyermek kiélheti az eszköz iránti kíváncsiságát. Úgy vélem, hogy nem a legegyszerűsebb étkezés közben mesét nézni, hiszen akkor az étkezés öröme elveszik, és még kevesebb esély van arra, hogy kialakul az étkezés iránti vágy, illetve egyre inkább kitolódhat az étkezési etikett elsajátítása, hiszen a gyermek fókusza a képernyőre szegeződik, nem pedig az evőeszköz használatra vagy a gasztronómiai élvezetekre.

Ramóna 34 éves, egy gyermekes édesanya így fogalmazott: *„Sok olyan elképzelésünk volt, ami aztán a valóságban, nem így alakult. Nem szerettük volna, hogy cumizzon, de három hetes korában megdőlt ez az elvünk, illetve külön kiságyban szerettük volna altatni, de az esetek többségében közöttünk alszik a nagyágyban.”* Az első időszakban a kisbabák sokat sírnak. Ilyen esetben a szülők mindent megtesznek a csecsemő megnyugtatása érdekében. Gyakori, hogy

ilyenkor kerül elő a fiókból a cumi, ami segít az önnyugtásban, így a mindennapok átvészeltetőknek válnak. A cumira való rászokás azonban igen könnyen bekövetkezik, ezért azzal mindenképpen érdemes számolni, amikor a gyermek szájába adjuk. A családok nagytöbbségében a kisgyermek együtt alszik a szüleivel, van, hogy már születésétől kezdve, de van, hogy csak egy idő elteltével költözik a szülei mellé. A családi ágy a gyermek számára a biztonság forrását jelenti, a szülők számára pedig sok esetben kényelmes megoldás, hiszen nem kell éjszaka a gyermek szobájába átjárni, ha felriadna.

Érdekesnek tartottam, hogy vajon testvérpárok esetén, mennyiben változtattak nevelési elveiken, milyen szinten azonos nevelési elvek mentén haladnak a szülők. Habár az interjú alanyaim nagytöbbség egy gyermeket nevel, két esetben sikerült információt gyűjtenem arról is, hogy mennyire azonos módon nevelik gyermekeiket.

Edina két gyermekes édesanya, így fogalmazott: *„Próbáljuk ugyan azokat az elveket használni. A kisebbik gyermekemnél inkább már a tapasztalat, ami segít a változtatásban, ha a helyzet úgy kívánja.”* Véleményem szerint is kedvező, ha a testvéreket hasonló elvek mentén neveljük, hiszen az igazságosság is ezt kívánja meg. Nem tehetjük meg tehát azt, hogy a nagyobb gyerek ehhez vacsora után csokoládét, testvérének azonban megtiltom azt, hiszen az a testvérek között is ellentétet generálna. Azonban fontos a differenciálás a gyermek igényeihez igazodva.

Erről számol be Katalin 38 éves kétgyermekes édesanya is: *„Igen, azonos elvek alapján neveljük őket, olykor azonban változtatni kell, mert ők is mások és különböző neműek is, így nem minden működik ugyanúgy. A kisfiam például jóval keményebb dió, mint anno a kislányom volt. Szóval bizonyos helyzetekben szerintem így visszagondolva másként is reagálunk, mint az első gyermeknél. Szerintem azért, hogy ne legyen még nagyobb hiszti, kevésbé vagyunk a másodikkal szigorúak, talán ez hiba is.”* Ennél a válasznál éreztem azt, hogy a kutatásom nem csak számomra hasznos, hanem az interjúalanyaim is el tudnak gondolkodni azon, hogy tulajdonképpen hogyan is működik a családjuk a hétköznapiakban. Esetenként mély belátásokat tesznek, netán rájönnek arra, hogy valamit másként lenne hatékony csinálni a gyermekneveléssel kapcsolatban. Véleményem szerint ebben az esetben a kisebbik gyermek célt ért a hisztizéssel, ugyanis ezzel sakkban tudja tartani a szülőket. Fogalmazhatnék úgy is, hogy a szülők félnek a gyermek reakciójától, ezért a családi béke érdekében elveiket felülírták. Fontosnak tartom, hogy az igényeknek megfelelően differenciáljunk akár a testvérpárok között is, ugyan akkor merjünk korlátokat állítani a gyermek felé, hiszen a korlátok biztonságot és állandóságot adnak a gyermeknek illetve jó hatást gyakorolnak a személyiségfejlődésükre.

5 Összefoglalás

A célom az volt, hogy mélyebb betekintést nyerjek a családi nevelésbe, közeli képet kapjak a laikus szülők a gyermeknevelési nézeteiről. Úgy gondolom, hogy az interjúk beszélgetések és azok elemzése segítségével elértem a kitűzött célt, így egy komplexebb képet tudhatok a sajátomnak a téma tekintetében.

Az interjúk során arra voltam kíváncsi, hogy milyen reakciói vannak a szülőknek a gyermeki akarat megnyilvánulásaira, illetve, hogy milyen gyermeknevelési módszereket alkalmaznak. A kutatásom alapján kijelenthető, hogy a dacosság illetve a tehetetlenség érzése az, ami a szülőket a leginkább frusztrálja a hétköznapiak során. Úgy vélem, hogy összességében törekednek a szülők a következetességre és arra, hogy azonos módon, közösen felállított szabályrendszer szerint neveljék gyermekeiket. A kutatásom elején nem számítottam arra, hogy ilyen pozitív kép fog bennem kialakulni a szülők gyermeknevelési módjáról. Úgy gondoltam, hogy sokkal ösztönszerűbben cselekszenek a gyermeknevelés során. A kutatásom az előítéleteim nagy részére rácafélt. A szülők sokkal tájékozottabbak, sokkal jobban le tudják vonni a pozitív vagy negatív következtetéseket az otthonról hozott mintáik alapján és azok tanulságát könnyedén építik be a saját gyermeknevelési szokásrendszerükbe. A fegyelmezést minden szülő fontosnak tartja, és úgy véli, hogy ezzel egy keretet tudnak szabni a gyermek számára. Úgy gondolom javarészt megfelelő fegyelmezési módszert választanak, amely a gyermek érdekeit és érzelmi világát szem előtt tartja. Azt tapasztaltam, hogy minden interjú alany felvállalta nehézségeit és azt, ha valamit nem a „nagy könyv” szerint kezel, ez által úgy vélem, hiteles válaszokat kaptam.

Összességében úgy gondolom, hogy sikerült megvalósítanom a célkitűzésem. A kutatásból szerzett tapasztalatokat igyekszem majd beépíteni a pedagógusi munkámba, hogy a szülőkkel minél gördülékenyebben tudjak együtt működni és a gyermek fejlődését elősegíteni. A megszerzett tapasztalatok által úgy gondolom, hogy könnyebben fogom tudni motiválni a gyermekeket és ösztönözni őket a fejlődésre, hiszen fontos, hogy közel azonos nézetek mentén

haladjon a pedagógus és a szülő, hogy a gyermek számára biztonságot adó és nyomon követhetőbb legyen a kialakított rendszer.

„Azt soha nem tudtam elérni, hogy ha elültetek egy hamisciprust, abból tuja legyen. Az teljesen lehetetlen, mert ő hamisciprus akar lenni. Ő hamisciprusnak készül, nem lehet más. Abban az esetben, ha kellőképpen gondozom és szeretem –mert én hiszek benne, hogy azt a növény is érzi-, ha megfelelő tápanyagot adok neki, és gondoskodom mindenről, ami szükséges, akkor gyönyörűséges növény lesz belőle. Ha nem, akkor nyomorult növény - de ugyanaz a fajta, másik nem lehet! Az a mélységes meggyőződése, hogy az ember gyerekénél pontosan ugyanez a helyzet. Hogyha érteni akarom őt, akkor az első dolgom, hogy megértsem: tujának vagy hamisciprusnak született-e.” - Ranschburg Jenő

6 Irodalomjegyzék

Albert B. Gábor (2011): A nevelés történeti és elméleti alapjai. Kaposvári Egyetem 7400 Kaposvár, Guba Sándor u. 40.

Angster Mária – Bagdy Emőke – F. Várkonyi Zsuzsa – Kozma-Vízkeleti Dániel – Lukács Liza – Orvos - Tóth Noémi – Popper Péter (2019): Otthonról hoztuk Családi minták és párkapcsolatok, Budapest, Kulcslyuk Kiadó

Bimbó Zoltánné – Kissné dr. Zsámboki Réka (2015) – Szemelvények a kisgyermeknevelés köréből, Dombóvár, Dombóvári Szecsox Nyomda 154p

Dr. Bagdy Emőke (1995): Családi szocializáció és személyiség zavarok. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó

Dr. Benjamin Spock (1980): Csecsemő gondozása, gyermek nevelés. Budapest: Medicina Könyvkiadó,

Hérai Gábor – Ligeti György (2005) Módszertan: Budapest, Osiris kiadó

József István – Klinger Csilla- Martin László (2015): Pszichológia fogalomtár Kaposvár: Dombóvári Szecsox Nyomda Kft

N. Kollár Katalin - Szabó Éva (2004): Pszichológia pedagógusoknak, Budapest, Osiris Kiadó

Po Bronson és Ashley Merryman: Amit rosszul tudtunk a gyerekekről, Budapest, Kulcslyuk Kiadó (2014)

Popper Péter – Ranschburg Jenő – Vekerdy Tamás (2005): Sorsdöntő találkozások szülők és gyermekek, Budapest, Saxum Kiadó

Ranschburg Jenő (1979): Szülők lettünk, Dabas, Dabasi Nyomda

Ranschburg Jenő (2012): Óvodások. Budapest, Saxum kiadó

Szabó Éva (2006) - Szeretettel és szigorral, Budapest, Akadémia kiadó

Vajda Zsuzsa (1999) - A gyermek pszichológiai fejlődése, Budapest, Helikon Kiadó

Vajda Zsuzsa (2001) - Lélektankönyv, Budapest, Műszaki Könyvkiadó

Vekerdy Tamás (2011): Érzelmi biztonság, Budapest Kulcslyuk Kiadó

Zrinszky László (2002) - Neveléstudomány, Budapest, Műszaki Könyvkiadó

7 Melléklet

7.1 *Kutatási kérdések:*

1. Mennyire követik a szülők azokat a nevelési mintákat, amelyeket saját szüleik alkalmaztak?
2. Mennyire gondolkodnak hasonlóan a szülők a gyermeknevelésről?
3. Hogyan vélekednek a szülők a gyermeki dacosságról, ellenszegülésről?
4. Jelen van-e a szülők gondolkodásában a gyermekük szeretetének elvesztése?

7.2 *Interjú kérdések:*

1. Hány gyermeke van?
2. Azt mondják, hogy az ember igyekszik úgy nevelni a gyermekeit, ahogyan Őt nevelték gyermekkorában. Mennyire ért Ön ezzel egyet?

- 3.1 Mire emlékszik szívesen, amit a szülei alkalmaztak nevelése során? Mi az, amire nem?
- 3.2 (Amennyiben több gyermeke van: Igyekezett azonos nevelési elvek mentén haladni gyermekei felnevelése során, hogy ezen változtatni kényszerült, amely hatástalannak bizonyult, így változtatott rajta?)
4. A gyermek milyen állapotai okoznak feszültséget a szülőkben?
5. Mekkora egyetértés van Önök között a gyermeknevelésről alkotott szabályokban? (Tudna mondani konkrét esetet, amiben nehéz megegyezniük?)
6. Van-e olyan gyermeknevelési elv, elképzelés, amelyhez ragaszkodott, ám idővel átfarmálódott Önben? Sokszor előfordul, hogy az ember elképzel valamit a gyermeknevelésről, ám az idővel megváltozik. Tudna erre példát mondani a saját gyermeknevelési gyakorlatából?
7. Mit gondol a gyerekek dacosságáról?
8. Milyen módszereket igyekeznek alkalmazni akkor, amikor a gyermeke dacos?
9. Mit gondolnak a szülők a fegyelmezésről? Milyen helyzetekben alkalmazzák azokat?
10. Mit tenne, ha a gyermeke egy bevásárlóközpontban hanyatt fekve, kiabálva adna hangot elégedetlenségének?
11. Mit tenne abban a helyzetben, ha a játszótéren a gyermeke megütné egy kortársát?
12. Milyen módon szokta gyermekét dicsérni, motiválni?
13. Milyen módon, miért szokta gyermekét megbüntetni?
14. Egyre gyakrabban lehet azzal szembesülni, hogy a szülők semmilyen módon nem állítanak szabályokat, korlátokat a gyermek elé. Ön, hogy gondolkodik erről?
15. Hány éves?
16. Mi a legmagasabb iskolai végzettsége?

NYILATKOZAT

Alulírott MATE KERECSÉNYI KIRÁK VÁRILIN, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem KARCSVÁRI Campus, CUCDAI DONGGUS szak nappali/levelező* tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Záródolgozatom /Szakdolgozatom/ Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: BUDAPEST, 2023 év 04. hó 28 nap



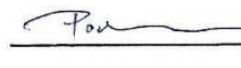
Hallgató

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam. A Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védelemre javaslom /nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2023. év április hó 29. nap



Belső konzulens

*Kérjük a megfelelőt aláhúzni!